

Ark med begreper og forklaringer – klippes opp

NB! Husk ensidig utskrift

Begrep	Definisjon/forklaring
Urfolk	Folk som ofte har en særlig tilknytning til sine tradisjonelle landområder, gjerne fra før statens grenser ble laget, og som ikke er det dominerende folket i den staten de er en del av.
Urfolksrettigheter	Menneskerettigheter som er relevante for urfolk. De skal sikre at urfolk skal få like muligheter som resten av befolkningen til å dyrke sin kultur, opprettholde sin livsform, og ha muligheten til å være et folk også i framtiden.
Samer	Urfolk som har sine tradisjonelle bosettingsområder i Norge, Sverige, Finland og Russland.
Nasjonale minoriteter	Minoriteter med langvarige bånd til et land, som har sine egne unike kulturer, tradisjoner, historier og i noen tilfeller språk og religioner. I Norge er jøder, kvener/norskfinner, skogfinner, romer og romani/tatere omfattet av dette begrepet.
Fornorskningspolitikk	Norske myndigheters assimileringpolitikk overfor samene, kvenene og norskfinnene i perioder frem til slutten av 1900-tallet som fikk alvorlige negative konsekvenser for deres kultur, språk, identitet og levekår.
Retten til kulturutøvelse	En rettighet for de som tilhører minoriteter som finnes i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, artikkel 27: «...retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å utøve sin egen kultur, bekjenne seg til og praktisere sin egen religion, eller bruke sitt eget språk».
Alta-saken	Politisk konflikt fra rundt 1968 til 1982, hvor samiske interesser og miljøverninteresser gikk mot en storskala vannkraftutbygging i Indre Finnmark. Saken fikk stor betydning for utviklinga av norsk samepolitikk.
Konsultasjonsplikten	Sametinget og berørte samiske grupper har krav på å delta aktivt på alle stadier av beslutningsprosessen, og krav på å ha en reell mulighet til å påvirke beslutningenes innhold i saker som angår dem. Det er staten, fylkeskommuner og kommunene som har ansvar for at dette skjer.

Sametinget	Det samiske folkets folkevalgte organ opprettet for å sikre Norges samiske befolkning politisk representasjon og medvirkning. Opprettet i 1989.
Tradisjonelle samiske næringer	Reindrift, fiske, jakt, jordbruk og duodji/duodje/duedtie (samisk kunsthåndverk) er eksempler på dette, som kan være beskyttet av retten til kulturutøvelse.
Sápmi/Sábme/Sáepmie <i>nordsamisk/lulesamisk/sørsamisk</i>	Det tradisjonelle navnet på det historiske bosetningsområdet til samene. Omfatter deler av Norge, Sverige, Finland og Russland.
Sannhets- og forsoningskommisjonen	Oppnevnt av Stortinget for å granske norske myndigheters fornorskingspolitikk og urett overfor samer, kvener/norskfinner og skogfinner og foreslå tiltak som bidrar til forsoning.
Menneskerettigheter	Grunnleggende rettigheter som alle mennesker har, nedfelt i nasjonal rett, folkerettslige avtaler og folkerettslig sedvanerett.
Samiske språk	Brukes i Norge, Sverige, Finland og Russland. Seks av disse brukes i Norge: nordsamisk, lulesamisk, sørsamisk, pitesamisk, umesamisk og skoltesamisk (også kjent som østsamisk). Nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk er mest utbredt i Norge. De samiske språkene anses som truet eller alvorlig truede språk. Språkgruppen tilhører den uraliske språkfamilien.
Assimilering	En minoritetspolitikk en stat eller regjering fører overfor en språklig eller kulturell minoritet eller innvandet gruppe for å gjøre den mest mulig lik majoritetsbefolkningen.
Diskriminering	Når noen blir behandlet dårligere enn andre, uten at denne forskjellsbehandlingen er saklig, nødvendig og forholdsmessig. For eksempel når noen forskjellsbehandles på grunn av deres (antatte) kjønn, etnisitet, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuelle orientering, kjønnsuttrykk eller alder.
Fordommer	Når negative holdninger er rettet mot andre basert på deres antatte tilhørighet til en viss sosial gruppe.
Hatprat/hets	Ytringer som er stigmatiserende, nedverdiggende, trakasserende eller truende, og er rettet mot et individ eller en gruppe på grunnlag av gruppekarakteristikk (som for eksempel etnisitet). Noen slike ytringer kan også utgjøre «hatefulle ytringer» etter straffeloven.

Kilder til øvelsen

- **Urfolk:** Se Regjeringen, «Hvem er urfolk?», 13.02.2020. Hentet 17.04.2023 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/samepolitikk/midtspalte/hvem-er-urfolk/id451320/>
- **Urfolksrettigheter:** Basert på Sametinget «Urfolksbegrepet og urfolksrettigheter». Hentet 17.04.2023 fra <https://sametinget.no/internasjonalt-arbeid/internasjonale-konvensjoner-og-urfolksrettigheter/fns-urfolksrettigheter/urfolksbegrepet-og-urfolksrettigheter/>
- **Samer:** Berg-Nordlie, Mikkel; Gaski, Harald: *samer* i *Store norske leksikon*. Hentet 17.04.2023 fra <https://snl.no/samer>
- **Nasjonale minoriteter:** Se Norges institusjon for menneskerettigheter. «Holdninger til samer og nasjonale minoriteter i Norge. Terminologi.» 26.08.2022. Hentet 12.05.2023 fra <https://www.nhri.no/rapport/holdninger-til-samer-og-nasjonale-minoriteter-i-norge/terminologi/>
- **Fornorskingspolitikken:** Se Sannhets- og forsoningskommisjonen, «Mandat», hentet 12.05.2023 fra <https://uit.no/kommisjonen/mandat>, Innst. 408 S (2017-2018) *Innstilling fra Stortingets presidentskap om mandat for og sammensetning av kommisjonen som skal granske fornorskingspolitikk og urett overfor samer, kvener og norskfinner*, s. 2. Hentet 14.04.2023 fra <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/instillinger/stortinget/2017-2018/inns-201718-408s.pdf>. Se også Berg-Nordlie, Mikkel: *fornorsking* i *Store norske leksikon*. Hentet 18.04.2023 fra <https://snl.no/fornorsking>
- **Retten til kulturutøvelse:** FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP), av 16. desember 1966. Tilgjengelig fra Lovdata på https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_6#KAPITTEL_6
- **Alta-saken:** Berg-Nordlie, Mikkel; Tvedt, Knut Are: *Alta-saken* i *Store norske leksikon*. Hentet 17.04.2023 fra <https://snl.no/Alta-saken>
- **Konsultasjonsplikt:** Basert på Skogvang, Susann Funderud: *konsultasjonsplikt* i *Store norske leksikon*. Hentet 17.04.2023 fra <https://snl.no/konsultasjonsplikt>
- **Sametinget:** Berg-Nordlie, Mikkel: «Sametinget» i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 19. april 2023 fra <https://snl.no/Sametinget>
- **Tradisjonelle samiske næringer:** Les mer på UIT, Senter for samiske studier. «Naturbruk og næringer» hentet 17.04.2023 fra <https://result.uit.no/reaidu/vare-tema/naeringer/>
- **Sápmi/Sábme/Sáepmie:** Berg-Nordlie, Mikkel; Gaski, Harald: «Sápmi» i *Store norske leksikon*. Hentet 17.04.2023 fra <https://snl.no/S%C3%A1pmi>
- **Sannhets- og forsoningskommisjonen:** Se Kommisjonen for å granske fornorskingspolitikk og urett overfor samer, kvener og norskfinner, «Mandat». Hentet 17.04.2023 fra <https://uit.no/kommisjonen/mandat>
- **Menneskerettigheter:** Basert på Norges institusjon for menneskerettigheter, «Menneskerettighetene», 07.12.2022. Hentet 17.04.2023 fra <https://www.nhri.no/menneskerettighetene/>
- **Samiske språk:** Se Sametinget. «Fakta om samiske språk» Hentet 12.05.2023 fra <https://sametinget.no/sprak/fakta-om-samiske-sprak/> For de offisielle samiske språk i Norge, se også Theil, Rolf; Duolljá, Svenn-Egil Knutsen: «nordsamisk» i *Store norske leksikon*. Hentet 18.04.2023 fra <https://snl.no/nordsamisk>. Theil, Rolf; Duolljá, Svenn-Egil Knutsen: «sørsamisk» i *Store norske leksikon*. Hentet 17.04.2023 fra <https://snl.no/s%C3%B8rsamisk> og Theil, Rolf; Duolljá, Svenn-Egil Knutsen; Gaski, Harald: «lulesamisk» i *Store norske leksikon*. Hentet 17. april 2023 fra <https://snl.no/lulesamisk>. Les mer om truede språk på Unesco, «Truede språk», <https://unesco.no/kultur/truede-sprak/>

- **Assimilering:** Wæhle, Espen; Tjora, Aksel: «assimilering – sosiologi» i *Store norske leksikon*. Hentet 17.04.2023 fra <https://snl.no/assimilering - sosiologi>
- **Fordommer:** Se Norges institusjon for menneskerettigheter, «Holdninger til samer og nasjonale minoriteter i Norge. Terminologi». 26.08.2022. Hentet 12.05.2023 fra <https://www.nhri.no/rapport/holdninger-til-samer-og-nasjonale-minoriteter-i-norge/terminologi/>
- **Diskriminering:** For at noe skal være diskriminering i lovens forstand må forskjellsbehandlingen være begrunnet i ett eller flere av diskrimineringsgrunnlagene: kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder eller kombinasjoner av disse grunnlagene. Med etnisitet menes blant annet nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge og språk. Forbudet gjelder også diskriminering på grunn av antatte diskrimineringsgrunnlag. Les mer på Norges institusjon for menneskerettigheter, «Holdninger til samer og nasjonale minoriteter i Norge. Terminologi». 26.08.2022. Hentet 12.05.2023 fra <https://www.nhri.no/rapport/holdninger-til-samer-og-nasjonale-minoriteter-i-norge/terminologi/>
- **Hatprat/hets:** Hentet fra Norges institusjon for menneskerettigheter, «Holdninger til samer og nasjonale minoriteter i Norge. Terminologi». 26.08.2022. Hentet 12.05.2023 fra <https://www.nhri.no/rapport/holdninger-til-samer-og-nasjonale-minoriteter-i-norge/terminologi/>